

I. DİN HİZMETLERİ SEMPOZYUMU

(3-4 KASIM 2007)

CİLT 1

Diyaret İşleri Başkanlığı Yayınları: 763
İlmi Eserler: 124

•
I. Din Hizmetleri Sempozyumu

•
Editör: Dr. Mehmet BULUT

•
Grafik-Tasarım: Cevdet DOĞAN

•
Baskı: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
Ostim Ömek Sanayi Sitesi 1. Cad. 358. Sk. No: 11 06370 Yenimahalle/ANKARA

•
Kasım 2008, ANKARA

•
2008-06-Y-0003-763

ISBN 978-975-19-4374-3 (tk. No)

978-975-19-4376-7 (1. c)

•
© Diyanet İşleri Başkanlığı

•
İletişim Adresi

Eskişehir Yolu 9. Km. Çankaya/ANKARA
Tel: 0312 295 72 94 – Faks: 0312 284 72 88
diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Diyamet İşleri Başkanlığı Vaaz Hizmetleri

Mücahit ARPACI*

Konu ve Amaç

Diyamet İşleri Başkanlığı, kuruluşundan günümüze kadar görev sahası ile ilgili konularda çok önemli hizmetler yerine getirmiştir. Ancak, son yıllarda dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de her alanda yaşanan hızlı değişme ve gelişmeler karşısında Diyanet İşleri Başkanlığı'nun irşad hizmetlerinin bir bölümünü oluşturan vaaz hizmetlerinin ve vaizlerin toplumun dinî alandaki ihtiyaç ve beklentilerini karşılamadaki durumlarını yeniden ele almanın, bilimsel ve rasyonel bir zemine oturtmanın önemi ortadadır.

Vaizlerin sahip oldukları yeterliklerin, din hizmetlerinin hedef kitesi üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu çeşitli araştırma sonuçlarında ortaya konmuştur. Bu çerçevede Diyanet İşleri Başkanlığı'nda görev yapmakta olan vaizlerin rol tanımlarını, görev alanlarını ve yeterliklerini bilimsel veriler ışığında ortaya koymak gerekmektedir.

Diyamet İşleri Başkanlığı'na bağlı olarak görev yapan vaizlerin yürüttükleri görev, niteliği itibariyle zor olmasına rağmen toplumu din konusunda aydınlatma açısından önemli bir görevdir. Bu sebeple Diyanet İşleri Başkanlığı, hizmet politikalarının bir gereği olarak daha nitelikli vaaz hizmetleri sunmak ve vaiz istihdam edebilmek amacıyla, görev alanlarının gerektirdiği roller ve yeterlikler konusunda bilimsel verilere dayanan yeni politikalar geliştirmek gerekmektedir. Bu politikalar doğrultusunda, vaaz hizmetleri alanında bu hizmetleri yürütecek personelin daha fonksiyonel bir şekilde görev yapabilecek işgücüne kavuşma imkânı sağlanabilir. Ayrıca istihdama yönelik, yeni eleman alınırken ve hizmet içi eğitimin muhtevası oluşturulurken elde edilecek olan bu verilerden yararlanılabilir.

Bu bağlamda, vaaz hizmetlerini daha etkin hale getirmek amacıyla, bu hizmetleri yerine getiren vaizlerin yürüttükleri görevleri hakkındaki tutum ve davranışlarının,

* DİB Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı.

vaaz hizmetleri ile ilgili görüş ve beklentilerinin ve hizmet sundukları hedef kitleye ilişkin verilerin belirlenmesi, araştırmanın konusunu ve amacını teşkil etmektedir.

Yöntem

Diyanet İşleri Başkanlığı mevzuatında vaaz ve vaiz ile ilgili düzenlemelerden, vaizlerin yeterliklerine ilişkin bilimsel araştırmalardan elde edilen bulgulardan ve literatür taraması¹ sonucunda ulaşılan bilgilerden faydalanılarak anket formu taslağı hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formu taslağının daha önce vaizlik görevinde bulunan personel üzerinde ön uygulaması yapılmıştır. Ön uygulama sonucunda, “*Diyanet İşleri Başkanlığı Vaaz Hizmetleri Anketi*” başlığı altında 70 sorudan oluşan bir anket formu ortaya çıkmıştır. Hazırlanan anket formu Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından uygun bulunmuş ve vaiz kadrosunda görev yapan tüm personele uygulanmıştır.

1. 15, 23 ve 34. sorular arasındaki yer alan soruların değerlendirilmesinde, soruların cevaplanması önem sırasına göre istenildiği için “1” en yüksek değer olarak alınmış ve aşağı doğru puanlama yapılmıştır. Üçüncü bölümde yer alan soruların değerlendirilmesinde aşağıdaki tabloda yer alan değerler esas alınmıştır.

Tablo 1. Puan Sınırları

Derece/Seçenek		Puan	Puan Sınırı
1	Tam	5	4.20-5.00
2	Oldukça	4	3.40-4.19
3	Orta	3	2.60-3.39
4	Az	2	1.80-2.59
5	Hiç	1	1.00-1.79

2. Verilerin istatistiksel analizi SPSS 11,5 sürümü ile yapılmış, istatistiksel analizlerde frekans dağılımı, mean, ilişkisiz t-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) kullanılmıştır. Varyans analizlerinde aralarında anlamlı fark bulunan grupların belirlenmesi için LSD kullanılmıştır. Kritik p değeri 0,05 olarak alınmıştır.

3. Bu araştırmada, araştırmaya katılanların sorulara verdikleri cevapların samimi

¹ Hüseyin Zırh, *Diyanet İşleri Başkanlığına Bağlı Olarak Görev Yapan Vaizlerin Yeterlikleri ve Hizmet İçinde Yetiştirilmeleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1987; Cemal Tosun, “İslam Yaygın Din Eğitiminde Vaaz ve Modern Eğitim Yöntemleri Işığında Vaazda Yöntem”, *AÜİFD*, C. XXXVI, Ankara 1997, ss. 179-221; *Diyanet İşleri Başkanlığı Mevzuatı*; Nevzat Y. Aşkoğlu, “Vaizlerde Aranacak Temel Yeterlilikler Üzerine”, *CÜİFD*, C. VIII/2, s.17-24, Sivas Aralık 2004; *Diyanet İşleri Başkanlığı, Vaaz ve Hutbelere Genel Bir Yaklaşım* (Uygulama, Sorunlar, Teklifler) *Tartışmalı İlmî Toplantı*, Din Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Ankara 2005; *Diyanet İşleri Başkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı Taşra Teşkilatında Din Hizmetlerini Yürütenlerin Temel ve Özel Yeterlikleri*, Ankara 2005.

ve doğru olduğu varsayımından hareket edilmiştir.

4. Araştırmanın evren ve örneklemini, halen Diyanet İşleri Başkanlığı'nda vaiz kadrosunda görev yapan personel oluşturmaktadır.

Araştırmanın Bulguları

Vaaz hizmetlerini daha etkin hâle getirmek, bu hizmetleri yürüten vaizlerin görevleri hakkındaki tutum ve davranışlarının, vaaz hizmetleri ile ilgili görüş ve beklentilerinin ve hizmet sundukları hedef kitleye ilişkin verilerin belirlenmesi amacıyla, Başkanlığımızca yapılan araştırmaya katılanlar arasından 774 anket formu değerlendirilmeye uygun bulunmuş olup, anket sonuçları değerlendirilerek, grafik ve tablolar halinde aşağıda sunulmuştur:

1. Araştırmaya Katılanların Kişisel Bilgileri İle İlgili Bulgular

Bu bölümde, ankette yer alan bilgiler dikkate alınarak katılımcıların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, öğrenim durumu, lisansüstü eğitim yapıp yapmadığı, lisansüstü eğitimini tamamladığı alan, lisansüstü eğitime devam ediyorsa bölümü ve aşaması, Başkanlıkta şu anki görevi, ihtisas kursuna katılıp katılmadığı, katıldı ise katıldığı ihtisas kursunun adı ve mezuniyet tarihi, vaiz olarak görev yaptığı hizmet yılı, vaizlik öncesi başka görev yapıp yapmadığı, yaptı ise yaptığı görevler, ikamet ettiği yerleşim yeri türü, vaizlik ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim kursuna katılıp katılmadığı, katılmak istedikleri hizmet içi eğitim konuları, istenen hizmet içi eğitim kursu aralıkları, haftalık ideal irşad hizmetleri sayısı, meslekteki yeterlik algısı, meslektaşlarının yeterlik düzeylerini değerlendirme, insanlarla iletişim kurabilme yeterlik derecesini değerlendirme, hedef kitleyi tanıma durumu, yapmakta oldukları işin olumlu ve olumsuz yönleri, vaaz hizmetlerinin daha iyi yürütülebilmesi için tavsiyeler, yeterlik düzeyini artırmak için yapılan işler, kendilerini yetersiz gördükleri konular, hedef kitlenin vaizlerde bulunmasını istediği özellikler, düzenlenen hizmet ve faaliyetlere katılım oranı, hedef kitlenin yaş ve öğrenim ortalamaları, hedef kitle tarafından en çok öğrenilmek istenen konular, hedef kitlenin irşad hizmetlerine katılım konusunda yaşadıkları sıkıntıların nedenleri ve personelin mesleğe karşı tutumu, iletişim yeterlikleri, genel meslekî yeterlikler ve vaaz hazırlama ve sunum yeterlikleri ile ilgili verilerin frekansları, yüzde değerleri ve sıralamaları tablo halinde verilmiştir.

2. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin %78,8'ini (610) erkekler oluşturmaktadır. Kadınların oranı ise %21,1'de kalmıştır. 2000 yılı nüfus sayımına göre bayan nüfusunun 33.457.192 olduğu göz önüne alındığında bayan vaiz sayısı yetersiz kalmaktadır. Başkanlıkta 2007 verilerine göre 233 bayan vaiz bulunmaktadır. Toplam vaiz kadrosu ise 1366'dır. Kadınlara irşad hizmetlerini götürecek olan bayan vaizlerin sayılarının artırılması yönünde tedbirlerin alınması, vaaz hizmetlerinin etkinliği ve doğru kaynaklarca yapılması açısından önem arz etmektedir.

3. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Yaşlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu (%44,6) 31-40 yaş grubunda yer almaktadır. Vaizlerin çoğunluğu genç ve orta yaş grubunda bulunmaktadır. Bu durum vaaz hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi adına hem avantaj hem de dezavantajlar içermektedir. Çünkü yaş ortalaması itibariyle Türkiye genç nüfusa sahip bir ülkedir. Bu bağlamda genç ve orta yaş grubundaki vaizlerin genç hedef kitleye ulaşmaları ve etkili bir vaaz hizmeti sunmaları daha kolay olacaktır. Ancak tablo 35'te de görüleceği gibi vaazlara katılan cemaatin yaş ortalamalarında 50 ve üzeri yaş grubu önde gelmektedir. Daha geniş kitlelere ulaşabilmek noktasında bu potansiyelin etkili bir şekilde planlanarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

4. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Medenî Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin %92,1'i evlidir. Bekâr olan vaizlerin oranı %7,9'dur.

5. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Öğrenim Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğunu (%73,4) lisans (ilahiyat fakültesi) mezunları oluşturmaktadır. Lisansüstü eğitim mezunu olanların oranı %26,7'dir. Vaizlerin ¼'nün lisansüstü eğitim mezunu olmaları, vaaz hizmetlerinin kalitesi adına önemlidir. Ayrıca halen yüksek lisans ve doktora yapanların da olduğu göz önüne alındığında, vaizlerin öğrenim durumlarının oldukça yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır.

6. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Lisansüstü Eğitimlerini Tamamladıkları Alanlara İlişkin Bulgular

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Lisansüstü Eğitimlerini Tamamladıkları Alanlar

Lisansüstü Eğitim Yapılan Alanlar	Cinsiyet					
	Kadın			Erkek		
	Eğitim durumu			Eğitim durumu		
	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Tefsir	8	-	8	34	2	36
Hadis	3	1	4	11	3	14
İslam Hukuku	5	3	8	22	1	23
Din Eğitimi	2	-	2	13	-	13
Din Sosyolojisi	3	-	3	8		8
Tasavvuf	3	1	4	5	-	5
İslam Tarihi	6	1	7	8		8
Dinler Tarihi	1	-	1	1	1	2
İslam Felsefesi	3		3	4		4
Arap Dili ve Belagati	-	-	-	2	-	2
Kelam	4		4	27	5	32

Mezhepler Tarihi	-	-	-	3	-	3
Din Psikolojisi	2		2	2	1	3
Toplam	40	6	46	140	13	153

Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu tefsir alanında lisansüstü eğitimini tamamlamıştır. Lisansüstü eğitimi tamamlanan bölümlerin ilk sıralarını, Temel İslam Bilimleri almaktadır. Din bilimlerinde lisansüstü eğitimini tamamlayanların sayısının azlığı dikkat çekmektedir.

7. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Devam Ettikleri Lisansüstü Eğitim Alanları ve Aşamalarına İlişkin Bulgular

Tablo 3. Araştırmaya Katılanların Devam Ettikleri Lisansüstü Eğitim Alanları ve Aşamaları

Devam Edilen Lisansüstü Eğitim Alanları			
1	Türk-İslam Tarihi YL Ders Aşaması	1	,5
2	Tefsir YL Tez Aşaması	32	17,3
3	Tefsir Doktora Tez Aşaması	14	7,6
4	Tasavvuf YL Tez aşaması	3	1,6
5	Tasavvuf Doktora Tez Aşaması	2	1,1
6	Mezhepler Tarihi YL Ders Dönemi	2	1,1
7	Kelam YL Tez Aşaması	15	8,1
8	Kelam Doktora Tez Aşaması	16	8,6
9	İslam Tarihi YL Tez Aşaması	17	9,2
10	İslam Tarihi Doktora Tez Aşaması	4	2,2
11	İslam Hukuku YL Tez Aşaması	19	10,3
12	İslam Hukuku Doktora Tez Aşaması	9	4,9
13	İslam Felsefesi YL Tez Aşaması	2	1,1
14	İslam Felsefesi Doktora Tez Aşaması	3	1,6
15	Hadis YL Tez Aşaması	19	10,3
16	Hadis Doktora Tez Aşaması	3	1,6
17	Dinler Tarihi YL Tez Aşaması	2	1,1
18	Din Sosyolojisi Doktora Tez Aşaması	5	2,7
19	Din Psikolojisi YL Tez Aşaması	2	1,1
20	Din Psikolojisi Doktora Tez Aşaması	1	,5
21	Din Psikolojisi Doktora Tez Aşaması	1	,5
22	Din Eğitimi YL Tez Aşaması	1	,5
23	Din Eğitimi Doktora Tez Aşaması	5	2,7
24	Arap Dili ve Belagati YL Tez Aşaması	4	2,2
25	Arap Dili ve Belagati Doktora Tez Aşaması	3	1,6
Toplam		185	100

Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu tefsir dalında lisansüstü eğitimine devam etmektedir. Lisansüstü eğitime devam edilen bölümlerdeki çeşitlilik vaaz hizmetlerinin etkililiği açısından önemlidir.

8. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Hâlen Yürüttükleri Göreve İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılanların çoğunluğu (%95,6) hâlen vaiz olarak çalışmaktadır. Cezaevi vaizi olarak çalışan personel oranı %4,4'tür. Ancak bayan ve erkek vaizlerden ihtiyaca binaen değişik zamanlarda cezaevi vaizi olarak görevlendirmeler yapılmaktadır.

9. Araştırmaya Katılan Vaizlerin İhtisas Kursuna Katılım Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu (%55,2) ihtisas kursuna katılmamıştır. İhtisas kursuna katılan vaizlerin oranı %44,8'dir. Bu oran ihtisaslaşma adına oldukça önemlidir. Bu oranın yüksek olmasının sebepleri arasında son dönemlerde, vaiz olma şartı olarak ihtisas kursu mezunu olma koşulunun aranması ve İlahiyat mezunu olan personelin sayısının artması gelmektedir.

10. Araştırmaya Katılan Vaizlerin İhtisas Kursuna Katılım ve Öğrenim Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 4. Araştırmaya Katılanların İhtisas Kursuna Katılım ve Öğrenim Durumları

Öğrenim Durumu		Diyanet İşleri Başkanlığınca Düzenlenen İhtisas Kurslarına Katılım Durumu		
İlahiyat Fakültesi	N	270	298	568
	% Eğitim Durumu	47,5	52,5	100
	% Toplam	34,9	38,5	73,4
Yüksek Lisans	N	72	115	187
	% Eğitim Durumu	38,5	61,5	100
	% Toplam	9,3	14,9	24,2
Doktora	N	5	14	19
	% Eğitim Durumu	26,3	73,7	100
	% Toplam	0,6	1,8	2,5
Toplam	N	347	427	774
	% Eğitim Durumu	44,8	55,2	100
	% Toplam	44,8	55,2	100

Araştırmaya katılan ihtisas kursunu tamamlayan vaizlerden, 5 vaiz doktora ve 72 vaiz de yüksek lisansını bitirmiştir. Eğitim merkezi mezunu olan vaizlerin %77,8'i lisans (İlahiyat) eğitimi, %20,7'si yüksek lisans ve %1,4'ü doktora yapmıştır.

11. Araştırmaya Katılanların Mezun Oldukları İhtisas Kurslarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu ihtisas kursunu İstanbul-Pendik Haseki Eğitim Merkezi'nde (%34,4) ve Konya Selçuk Eğitim Merkezi'nde (%27,8) tamamlamıştır. Bu durum, İstanbul-Pendik Haseki Eğitim Merkezi'nin 20 Ocak 1976 ve Konya Selçuk Eğitim Merkezi'nin 26 Ekim 1989 tarihlerinde diğer ihtisas kurslarından daha önceleri açılmış olmalarıyla açıklanabilir.

12. Araştırmaya Katılan Vaizlerin İhtisas Kurslarından Mezun Oldukları Tarihlerle İlişkin Bulgular

Bu soruya cevap veren vaizlerin çoğunluğu (%31,7) ihtisas kursundan 2006 yılından mezun olmuştur. 2000 yılından itibaren ihtisas mezunu vaizlerin sayısı artmıştır. Bu durumda eğitim merkezi mezunlarının son yıllarda vaiz olarak atanması etkili olmuştur.

13. Araştırmaya Katılan Vaizlerin, Vaiz Olarak Görev Süreleri ve İhtisas Kursuna Katılım Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 5. Araştırmaya Katılanların Vaiz Olarak Görev Süreleri ve İhtisas Kursuna Katılım Durumları

Vaiz olarak toplam hizmet Yılı		Diyanet İşleri Başkanlığınca Düzenlenen İhtisas Kurslarına Katılım Durumu		
		Evet	Hayır	Toplam
1 Yıdan Az	N	77	11	88
	%	22,2	2,6	11,4
1-5 Yıl Arası	N	191	221	412
	%	55	51,8	53,2
6-10 Yıl Arası	N	51	96	147
	%	14,7	22,5	19
11-15 Yıl Arası	N	11	25	36
	%	3,2	5,9	4,7
16-20 Yıl Arası	N	10	37	47
	%	2,9	8,7	6,1
21 Yıl ve Üzeri	N	7	37	44
	%	2	8,7	5,7
Toplam	N	347	427	774
	%	100	100	100

Araştırmaya katılan vaizlerin yarısından fazlası (%53,2) vaiz olarak 1-5 yıl arası fiilen görev yapmıştır. Yaş ve görev süreleri dağılımına göre oldukça genç ve dinamik bir vaiz kadrosunun olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan vaizlerden vaiz olarak görev süreleri 5 yıla kadar olanlarının ihtisas kursuna katılım oranları oldukça yüksektir. Özellikle yeni vaiz olan personelin çok büyük bir çoğunluğu ihtisas mezunudur. Hizmet süresi arttıkça ihtisas mezunu olma oranı düşmektedir.

14. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Daha Önce Görev Yapma Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 6. Araştırmaya Katılanların Daha Önce Görev Yapma Durumları

Daha Önce Yürütülen Görevler					
İmam-Hatip	Kur'an Kursu Öğreticisi	Müftü	Öğretmen	Murakıp	Toplam
375	59	107	42	6	589

Araştırmaya katılan vaizlerin büyük çoğunluğu (%76,6) vaiz olmadan önce başka görevler yapmıştır. Bu durumun sebebi vaiz olarak atanmanın belli şartları gerektirmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca yurtdışına görevli giden müftü ve diğer üst düzey görevlilerin dönüşlerinde vaiz olarak atanmaları da bu durumda etkili olmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapan öğretmenlerin vaizliğe geçmesi de bu durumun sebepleri arasındadır. Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu (%65) vaizlik öncesi imamlık yapmıştır. Müftülük yapan vaizlerin oranı %18'dir. Vaizlerin imamlık yapması mihrap ve cemaati tanıma açısından vaaz hizmeti için önemlidir. Çünkü vaizlik için bilgi tek başına yeterli değildir. Tecrübe vaizlik için önemli bir unsurdur. Vaizlik öncesi öğretmenlik yapan vaizlerin 11'i erkek, 31'i bayandır.

15. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Görev Yaptıkları Yerleşim Türlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin yarısından fazlası ilçe merkezlerinde görev yapmaktadır. İl merkezlerinde bayan vaizlerin sayısı yüksek iken, ilçe merkezlerinde erkek vaizlerin sayısı yüksektir. Bayan vaizlerin %68,3'ü (112) il merkezinde, erkek vaizlerin %67,2'si (8410) ilçe merkezlerinde görev yapmaktadır. Hedef kitledeki bayanlara ulaşma adına bayan vaizlerin görevlendirilmelerinin dengeli bir şekilde yapılması gerekmektedir. Özellikle kırsal kesimdeki bayanların dinî eğitimleri noktasında bayan vaizlere önemli görevler düşmektedir.

16. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Cinsiyet ve Hizmet İçi Eğitim Kursuna Katılma Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 7. Araştırmaya Katılanların Cinsiyet ve Hizmet İçi Eğitim Kursuna Katılma Durumları

Vaizlikle İlgili Hizmet İçi Eğitim Kursuna Katılım Durumu		Cinsiyet		
		Kadın	Erkek	Toplam
Hizmet İçi Eğitim Kursuna Katılanlar	N	114	201	315
	%	69,5	33	40,7
Hizmet İçi Eğitim Kursuna Katılmayanlar	N	50	409	459
	%	30,5	67	59,3
Toplam	N	164	610	774
	%	100	100	100

Araştırmaya katılan vaizlerin yarısından fazlası hizmet içi eğitime katılmamıştır.

Bu durumu kendilerini gerek meslekî bilgi gerekse kişisel gelişim bakımından sürekli geliştirmesi gereken vaizler açısından çok önemli bir eksikliklerdir. Bu konuda ilgili birimlerin tedbir alması gerekmektedir.

Araştırmaya katılan vaizlerinden bayan vaizlerin hizmet içi eğitimlere katılım durumlarının erkek vaizlerden yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bayanların %69,5'i, erkeklerin ise %33'ü hizmet içi eğitime katılmıştır. Bu durum, göreve yeni başlayan bayan vaizlere hizmet içi eğitim verilmesi ve açılan hizmet içi eğitim kurslarının daha çok bayanlar için olması açıklanabilir.

17. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Hangi Aralıklarla Hizmet İçi Eğitim İstediklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu "Yılda 1 kez" hizmet içi eğitim kurslarına katılmak istediklerini belirtmişlerdir. "2 yılda 1 kez" hizmet içi eğitim kursuna katılmak isteyen vaizlerin oranı %34,6'dır. Vaaz hizmetleri yürüten vaizlerin büyük çoğunluğunun kısa zaman aralıkları ile eğitimlere katılma isteklerini belirtmeleri oldukça önemlidir. Bu isteklere cevap verebilmek amacıyla vaaz hizmetlerinin bütün boyutları ile ilgili olarak ilgili dairelerin hizmet içi eğitim programları düzenlemeleri, hizmetin etkililiği ve verimliliği açısından gereklidir.

18. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Katılmak İstedikleri Hizmet İçi Eğitim Kursu Konularına İlişkin Bulgular

Tablo 8. Araştırmaya Katılanların Katılmak İstedikleri Hizmet İçi Eğitim Kursları Konuları

Hizmet İçi Eğitim Konuları	N
1 Meslekî Bilgiler (Tefsir, Hadis vb.)	1,66
2 Diksiyon (Güzel konuşma, vücut dili vb.)	1,91
3 İletişim	2,17
4 Rehberlik ve Psikolojik Danışma	2,27
5 Hedef Kitle (Hapishane, huzurevi vb.) ile ilgili konular	2,35
6 Kişisel Gelişim (NLP vb.)	2,50
7 Halkla İlişkiler	2,52
8 Genç ve Yetişkin Eğitimi	2,64
9 Dil Kursları	2,89

Araştırmaya katılan vaizlerin katılmak istedikleri hizmet içi eğitim kursu konularının başında "Meslekî Bilgiler (Tefsir, Hadis vb.)" gelmektedir. Bunu "Diksiyon (Güzel konuşma, vücut dili vb.)" ve "İletişim" konuları takip etmektedir. Vaizlerin en az katılmak istedikleri hizmet içi eğitim konusu ise dil kurslarıdır. Şimdiye kadar yapılan hizmet içi eğitim konuları daha çok hazırlayıcı-temel eğitim ve cezaevi hizmetleri ile ilgili konularda olmuştur. Hizmet içi eğitim konuları belirlenirken vaizlerden gelen yukarıdaki eğitim konularının dikkate alınması gerekmektedir.

19. Araştırmaya Katılanlara Göre Haftalık İdeal İrşat Hizmetleri Sayısı

Araştırmaya katılan vaizlerin yarısından fazlası ideal irşad hizmetleri sayısının, haftada 3 olduğunu belirtmişlerdir. Cuma vaazının dışında iki gün daha, özellikle hafta sonları ve ilçelerde ilçe pazarlarının kurulduğu günlerde yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

20. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Yürüttükleri Görevde Kendilerini Ne Derece Yeterli Gördüklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu (%80,1) yürüttükleri görevde kendilerini “İyi” derecede yeterli bulmaktadır. Kendilerini yetersiz gören vaiz sayısı ise sadece bir kişidir.

21. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Meslektaşlarını Ne Derece Yeterli Gördüklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu (%87,9) meslektaşlarını “İyi” derecede yeterli bulmaktadır. Meslektaşlarını yetersiz gören vaizlerin oranı ise %8’dir. Bu durumun nedenlerinin daha sonra yapılacak araştırmalarla tespit edilmesi gerekmektedir.

22. Araştırmaya Katılan Vaizlerin İletişim Kurma Yeterlik Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu (%64,3) kendilerini insanlarla iletişim kurabilme konusunda “Yeterli” bulmaktadır. İnsanlarla iletişim kurabilme becerilerini yetersiz bulan sadece iki vaiz vardır. Vaaz hizmetlerinde iletişimin önemi göz önüne alındığında bu durum oldukça önemlidir.

23. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Hedef Kitleyi Tanıma Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu (%62,5) hedef kitlesini “Oldukça” iyi tanıdığını belirtmiştir. Hedef kitleyi tanıma konusunda kendini yetersiz bulan sadece dört vaiz vardır.

24. Araştırmaya Katılan Vaizlerin En Çok Yararlandıkları Kaynaklara İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin en çok yararlandıkları kaynakların başında Kurân-ı Kerim meâlleri, tefsir ve hadis kaynakları (özellikle Elmalılı ve Kütübü Sitte), Din İşleri Yüksek Kurulu kararları, İslam Ansiklopedisi, örnek vaaz metinleri ile ilgili kaynaklar, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları ve internet kaynakları gelmektedir.

25. Araştırmaya Katılanların Yürüttükleri Görevin Olumlu Yönleri İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin yürüttükleri görevin olumlu yönleri ile ilgili görüşleri önem sırasına göre tablo olarak aşağıda verilmiştir:

Tablo 9. Araştırmaya Katılanların Yürüttükleri Görevin Olumlu Yönleri İle İlgili Görüşleri

Yürütülen Görevin Olumlu Yönleri		Mean
1	Dinimizi halka doğru olarak anlatabilmek	1,3678
2	İnsanlarla sürekli iletişim halinde olabilmek	2,3008
3	Toplumsal saygınlığının olması	2,7842
4	Mesai saatlerinin uygun olması	3,2164
5	Maddî imkânlarının iyi olması	4,8250

Araştırmaya katılan vaizlerin yürüttükleri görevin olumlu yönleri ile ilgili görüşlerinin başında “Dinimizi halka doğru olarak anlatabilmek” maddesi gelmektedir. Bunu “İnsanlarla sürekli iletişim halinde olabilmek” maddesi takip etmektedir. Son sırada ise “Maddî imkânlarının iyi olması” maddesi gelmektedir. Vaaz hizmetlerinin amacının toplumu din konusunda aydınlatmak olduğu göz önüne alındığında, mesleği icra edenlerin bu konuda yüksek motivasyona sahip olması vaaz hizmetlerinin etkiliği ve verimliliği açısından önemli bir potansiyeldir. Bu potansiyelin, daha etkili ve verimli bir vaaz hizmeti yerine getirilebilmesi için kullanılması gerekmektedir. Zaten irşad hizmetleri konusunda istekli olan vaizlerin sorunlarının ortadan kaldırılarak, vaaz hizmetlerinin gerek etkililiği gerekse hedef kitlenin memnuniyeti noktasında gerekli tedbirlerin alınması kurum açısından faydalı olacaktır.

26. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Görevlerinin Olumsuz Yönleri İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin yürüttükleri görevin olumsuz yönleri ile ilgili görüşleri önem sırasına göre tablo olarak aşağıda verilmiştir:

Tablo 10. Araştırmaya Katılanların Yürüttükleri Görevin Olumsuz Yönleri İle İlgili Görüşleri

Olumsuzluklar		Mean
1	Hedef kitleye ulaşma sıkıntısı (cemaatin az ve düzensiz gelmesi vb.)	2,5489
2	Müftülüklerde kaynak kitap ve diğer sesli ve görüntülü yayın eksikliği	3,1820
3	Mekan yetersizliği (fiziki ve teknik sıkıntılar, ses sistemi)	3,4857
4	Vaizlere, idare tarafından gerekli değer verilmemesi	3,8588
5	Vaizlerin maaşlarının yetersiz olması	4,0050
6	Ulaşım sıkıntısı	4,3111
7	Vaaz günleri ve yerleri ile ilgili duyuruların geniş kitlelere yeterince ulaştırılmaması	4,4463
8	İdare kaynaklı sorunlar (koordinasyonsuzluk, görevlendirme vb.)	4,5652
9	Merkezi vaaz sisteminden kaynaklanan sıkıntılar	4,7137
10	Cami görevlileri ve dernek kaynaklı sorunlar	5,1714
11	Tutuklu ve hükümlülere ders vermek için sınıf temin edilmemesi ve derslerin koşullarda, olumsuz ve uygunsuz ortamlarda işlenmesi	6,0839

Araştırmaya katılan vaizlerin yürüttükleri görevin olumsuz yönleri ile ilgili görüşlerinin başında “Hedef kitleye ulaşma sıkıntısı (cemaatin az olması, düzensiz takip vb.)” maddesi gelmektedir. Bunu “Müftülüklerde kaynak kitap ve diğer sesli ve görüntülü yayın eksikliği” maddesi takip etmektedir. Son sırada ise “Tutuklu ve hükümlülere ders vermek için sınıf temin edilmemesi ve derslerin koşullarda, olumsuz ve uygunsuz ortamlarda işlenmesi” maddesi gelmektedir. Ayrıca “Cami görevlileri ve dernek kaynaklı sorunlar” vaaz hizmetleri konusunda din görevlilerinden kaynaklanan sorun olarak dikkat çekicidir.

Hedef kitleye ulaşma konusundaki problemlerin önüne geçilmesi için gereken tedbirlerin alınması vaaz hizmetleri açısından önem arz etmektedir. Özellikle Cuma günleri cemaatin geç gelmesi, hedef kitlenin büyük bir bölümünün çalışan kesimden oluşması, vaazlara katılımı düşürmektedir. Vaizlerle yapılan derinlemesine görüşmelerde, halkın vaazlara katılımında en önemli etkenin vaizin yeterliliği olduğu ortaya çıkmıştır. Vaiz vaazlarını etkili olarak yaptığında vaazlara katılım oranı da yükselmektedir. Vaizin seçtiği konular, konuları işleyiş biçimi, halkın vaazlara katılımını artırmaktadır. Bunun birçok örneği görülmektedir. Özellikle belli camiye devam eden cemaat vaiz konusunda bir intiba sahibi olmakta ve bu durum vaazlara katılımı etkilemektedir. A camisindeki vaizin yaptığı vaazlara katılım çok yüksek olurken B camisindeki vaazlara katılım düşmektedir. Bu nedenle vaizlerin yeterliklerinin artırılması bu konudaki sıkıntıları büyük oranda çözecektir. Bu durumun çözümü için de gerek personel istihdamındaki kıstasların belirlenmesi, gerekse mevcut vaizlerin hizmet içi eğitimlerle yeterliklerinin artırılması gerekmektedir. Ayrıca özellikle bayanlara yönelik olmak üzere vaaz gün ve saatlerinin plan ve program dahilinde önceden ilân edilerek halkın bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.

Kaynak konusunda vaizler sıkıntılar yaşamaktadır. Bu durumun önüne geçebilmek amacıyla müftülüklerin bu noktada imkânlarının artırılması gerekmektedir. Vaizlere Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı yayınlarının ücretsiz veya indirimli olarak temini konusunda düzenlemeler yapılması bu sorunun çözümü açısından önemlidir. Gerek cami gerekse diğer vaaz mekanlarındaki yetersizliklerin Başkanlık veya cami dernek ve yönetimleri eliyle iyileştirilmesi konusunda gerekli tedbirlerin alınması önemlidir.

27. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Yürüttükleri Görevin Daha Verimli Olabilmesi İçin Tavsiye ve Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin yürüttükleri görevin daha verimli olabilmesi için tavsiyeleri ve görüşleri önem sırasına göre aşağıda verilmiştir:

Tablo 11. Araştırmaya Katılanların Yürüttükleri Görevin Daha Verimli Olabilmesi İçin Tavsiyeleri ve Görüşleri

Tavsiye ve Görüşleri	Mean
1 Kurum nezdinde vaizlik müessesesinin saygınlığı artırılmalı	2,3087
2 Vaizlerin maddî durumları düzeltilmeli	3,5787
3 Görevlilere kaynak doküman sağlanmalı (Kitap, CD vb.)	3,9010
4 Müftülükte vaizlere ait kütüphanesi olan uygun bir oda tahsis edilmeli	4,2163
5 Cami dışında alternatif irşad faaliyetleri yürütülebilme (aile ziyareti, ders halkaları oluşturulması vb.)	4,2603
6 Mekanla ilgili sıkıntılar (fizikî ortam, ses sistemi, din görevlilerinin olumsuz tutumları vb.) giderilmeli	4,7405
7 Duyuru yapılabilmesi için dernek başkanlarının ve görevlilerin gerekli hassasiyeti göstermeleri ve müftülüğün onayı ile hazırlanacak ilanlar camiye asılmalı	4,7593
8 Eğitim merkezleri ve toplantı salonları gibi bayan ve erkeklerin iştirak edebilecekleri uygun mekânlar bulunmalı	4,8041
9 Namaz saatleri dışında bağımsız vaaz stili geliştirilmeli (örneğin: Pazar günleri)	5,0749
10 Vaaz dışındaki diğer irşad faaliyetlerine daha çok yer verilmeli	5,1345

Araştırmaya katılan vaizlerin, vaaz hizmetlerinin daha verimli olabilmesi için yaptıkları tavsiyelerin başında “Kurum nezdinde vaizlik müessesesinin saygınlığı artırılmalı” maddesi gelmektedir. Bunu “Vaizlerin maddi durumları düzeltilmeli” maddesi takip etmektedir. Son sırada ise “Vaaz dışındaki diğer irşad faaliyetlerine daha çok yer verilmeli” maddesi gelmektedir.

Vaizler kurum içersinde konumlarının tam olarak belli olmadığını, bu belirsizliğin giderilerek iyileştirilme yapılmasının gerekliliğini belirtmişlerdir. Özellikle idari konularda müftülerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Vaizliğin, üst yöneticiler tarafından özellikle yurt dışı görev dönüşlerinde dinlenme yeri ve geçici kadro olarak görülmesi ile ilgili rahatsızlıklarını belirtmişlerdir. Vaizliğin idari olarak boşlukta görüldüğünü ifade etmişlerdir.

Maddî olarak maaşlarının yetersiz olduğunu, bu konuda iyileştirme çalışmalarının yapılması gerekliliğini belirtmişlerdir. Özellikle maddî imkânların yetersiz olması nedeniyle kaynak temini ve vaizliğin temsil gücü konularında sıkıntılar yaşamaktadırlar. Ayrıca maddi yetersizlik nedeniyle birçok vaizin ek iş yaptığı araştırmaya katılan vaizler tarafından belirtilmiştir. Bu durumun vaizlerin yeterliliğini düşürdüğü aşikârdır.

Ayrıca müftülüklerde kaynak eksikliği sebebiyle kendilerine Başkanlıkça kaynak temin edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

28. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Yürüttükleri Görevde Yeterlik Düzeylerini Yükseltmek İçin Yaptıkları İşlere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin yürüttükleri görevde yeterlik düzeylerini yükseltmek için yaptıkları işler önem sırasına göre aşağıda verilmiştir:

Tablo 12. Araştırmaya Katılanların Yürüttükleri Görevde Yeterlik Düzeylerini Yükseltmek İçin Yaptıkları İşler

Yeterlik Düzeyini Artırmak İçin Yapılan İşler		Mean
1	Kaynak eserleri okuma (tefsir, fıkıh, hadis vb.)	1,7112
2	Güncel dinî konuları internet, medya vb. takip etme	2,3274
3	Akademik çalışma yapma	3,1031
4	Yeni yayınları (dergi, kitap vb.) takip etme	3,2797
5	Kişisel gelişim (güzel konuşma, diksiyon vb.) konuları ile ilgilenme (Kursa gitme, kitap okuma vb.)	4,2810
6	Görevle ilgili eğitim, psikoloji ve sosyoloji konularını takip etme	4,5972
7	Yabancı dil seviyemi yükseltmeye yönelik çalışma (Kursa gitme, kitap okuma vb.)	4,8017
8	Rehberlik ve psikolojik danışmanlık konuları ile ilgilenme (Kursa gitme, kitap okuma vb.)	5,5987

Araştırmaya katılan vaizlerin yürüttükleri görevde yeterlik düzeylerini yükseltmek için yaptıkları işlerin başında “Kaynak eserleri okuyorum (tefsir, fıkıh, hadis vb.)” maddesi gelmektedir. Bunu “Güncel dinî konuları internet, medya vb. vasıtalarla takip ediyorum” maddesi izlemektedir. Son sırada ise “Rehberlik ve psikoloji danışma konuları ile ilgileniyorum (Kursa gitme, kitap okuma vb.)” maddesi gelmektedir.

29. Araştırmaya Katılanların Yürüttükleri Görevde Kendilerini Yetersiz Gördükleri Konular Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin yürüttükleri görevde kendilerini yetersiz gördükleri konular önem sırasına göre aşağıda verilmiştir:

Tablo 13. Araştırmaya Katılanların Yürüttükleri Görevde Kendilerini Yetersiz Gördükleri Konular

Yetersiz Olduğu Düşünülen Konular		Mean
1	Yabancı dil (Arapça, İngilizce vb.) eksikliği	2,1302
2	Rehberlik ve psikolojik danışmanlık konularında bilgi eksikliği	2,4789
3	Âyet ve hadis ezber eksikliği	2,6628
4	Görevle ilgili eğitim, psikoloji ve sosyoloji konularında bilgi eksikliği	2,7486
5	İletişim konularında bilgi ve beceri eksikliği	3,3147
6	Kişisel gelişim konularında bilgi ve beceri eksikliği (güzel konuşma, diksiyon)	3,5778
7	Temel dinî konular hakkında bilgi eksikliği	4,4903

Araştırmaya katılan vaizlerin yürüttükleri görevde kendilerini yetersiz gördükleri konuların başında “Yabancı dil (Arapça, İngilizce vb.) eksikliği” gelmektedir. Bunu “Rehberlik ve psikolojik danışmanlık konularında bilgi eksikliği” takip etmektedir. Son sırada ise “Temel dinî konular hakkında bilgi eksikliği” maddesi gelmektedir.

30. Araştırmaya Katılanların En Çok Tercih Ettikleri Hizmet Türlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin en çok tercih ettikleri hizmet türlerine önem sırasına göre aşağıda yer verilmiştir:

Tablo 14. Araştırmaya Katılanların En Çok Tercih Ettikleri Hizmet Türleri

Tercih Edilen İrşad Hizmet Türleri		Mean
1	Vaaz	1,4373
2	Konferans	2,6374
3	Dini Soruları Cevaplandırma	2,7960
4	Cezaevi hizmetleri	3,9050
5	Yetiştirme yurtları	4,3058
6	Çocuk yurtları	4,5059
7	Sosyal yardımlaşma grupları	4,8972
8	Huzurevleri	5,2136

Araştırmaya katılan vaizlerin en çok tercih ettikleri hizmet türlerinin başında “Vaaz” maddesi gelmektedir. Bunu “Konferans” maddesi takip etmektedir. Son sırada ise “Huzurevleri” maddesi gelmektedir. Haftada ortalama 3 defa vaaz edildiği düşünüldüğünde, vaizlerin vaaz hizmetleri yoluyla halka daha çok ulaşması adına diğer irşad hizmetlerini de yaparak hizmet çeşitliliğini artırmaları gerekmektedir.

31. Araştırmaya Katılanlara Göre Hedef Kitlenin Vaizlerde Bulunmasını İstedikleri Özelliklere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan personele göre hedef kitlenin vaizlerde bulunmasını istedikleri özellikler önem sırasına göre aşağıda verilmiştir:

Tablo 15. Araştırmaya Katılan Personele Göre Hedef Kitlenin Vaizlerde Bulunmasını İstedikleri Özellikler

Vaizlerde Aranılan Özellikler		Mean
1	Alanında uzmanlık (Yeterli bilgi, kendini sürekli geliştirme)	2,0376
2	Güzel ahlâk (Samimiyet, tevazu, güler yüz, sabır)	2,2588
3	Hitabet	2,6134
4	İletişim becerisi	3,0000
5	Diksiyon	4,1896

Araştırmaya katılan vaizlere göre hedef kitlenin vaizlerde bulunmasını istedikleri özelliklerin başında “Alanında uzmanlık (Yeterli bilgi, kendini sürekli geliştirme)” maddesi gelmektedir. Bunu “Güzel ahlâk (Samimiyet, tevazu, güler yüz, sabır)” mad-

desi takip etmektedir. Son sırada ise “Diksiyon” maddesi gelmektedir.

Vaazlara katılımın artırılmasında, yukarıda da ifade edildiği gibi vaizlerin meslekî yeterliklerinin önemi büyüktür. Vaizler de bu sonuçlarla bu tezi güçlendirmektedir. Vaizlerin alanlarında uzmanlıklarının sağlanması adına eğitimlere ağırlık verilmesi gerekmektedir. Vaiz yeterli olmadığında vaazlara katılım düşmektedir. Ayrıca nasihat edenin örnekliliğinden hareketle, vaizler her zaman yürüttükleri görevin önemini kavrayarak örnek olmak durumundadırlar. Vaiz anlattıkları ile yaptıkları arasında tezatlar yaşıyorsa, bu durumun vaaz hizmetlerinin verimliliğini de düşürmesi kaçınılmaz olacaktır.

32. Vaizlerce Düzenlenen Hizmet ve Faaliyetlere Cemaatin Katılım Düzeyine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlere göre halkın vaazlara katılımı iyidir. Ancak yaşanan sıkıntıların başında cemaatin camiye gelmemesi dikkat çekicidir. Halkın vaazlara katılımı konusunda alternatif faaliyetler geliştirilmelidir. Bu konuda vaazların sunumunda teknolojik imkânlardan yararlanma, caminin fonksiyonlarının etkinleştirilmesi, alıncak tedbirlerden sadece birkaçını oluşturmaktadır.

33. Hedef Kitlenin Yaş Gruplarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin hedef kitlesinin yaş gruplarının başında “50 ve üzeri” yaş grubu gelmektedir. Bunu “30-40 arası” yaş grubu takip etmektedir. Son sırada ise “20 yaşından aşağı” yaş grubu gelmektedir. Bu sonuçlara göre, gençlerin vaazlara ilgisini artıracak tedbirlerin alınması zorunlu görülmektedir.

34. Hedef Kitlenin Ortalama Öğrenim Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan vaizlerin hedef kitlesinin ortalama eğitim durumlarının başında “İlkokul” mezunları gelmektedir. Bunu “Ortaokul” mezunları takip etmektedir. Son sırada ise “Yüksek Lisans-Doktora” mezunları gelmektedir. Bu vaaz hizmetleri açısından olumsuz bir sonuçtur. Bu nedenle, yüksek öğrenim mezunu kitlenin vaazlara ilgisini artıracak tedbirler mutlaka alınmalıdır.

35. Araştırmaya Katılan Vaizlerden Hedef Kitlenin En Çok Öğrenmek İstedikleri Konulara İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan personelden hedef kitlenin en çok öğrenmek istediği konular önem sırasına göre aşağıda verilmiştir:

Tablo 16. Araştırmaya Katılan Vaizlerden Hedef Kitlenin En Çok Öğrenmek İsteddiği Konular

Bilgi Edinmek İstenilen Konular	Mean
1 İbadetle ilgili konular	1,7935
2 Güncel soru ve sorunlar	2,9608
3 Aile ve çocuk konuları	3,5343
4 İtikadî konular	3,7864
5 Bidat ve hurafeler	4,7754
6 Ahlâk konuları	4,9541
7 Kadınlarla ilgili konular	5,3670
8 Dua	5,9715
9 Siyer	6,6630

Araştırmaya katılan vaizlerden hedef kitlenin en çok öğrenmek istediği konuların başında “İbadetle ilgili konular” gelmektedir. Bunu “Güncel soru ve sorunlar” takip etmektedir. Son sırada ise “Siyer” konuları gelmektedir. Hedef kitlenin öğrenmek istediği konular meslekî bilgi yeterliğini gerektirmektedir. Bu konuda vaizler kendilerini yeterli görmektedir. Bu durumun halka gidilerek, yapılacak alan araştırmalarıyla test edilmesi gerekmektedir.

36. Araştırmaya Katılan Personele Göre Hedef Kitlenin İrşad Hizmetlerine Katılımı Konusunda Yaşanan Sıkıntıların Nedenlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan personele göre, hedef kitlenin irşad hizmetlerine katılımı konusunda yaşanan sıkıntılarının nedenleri önem sırasına göre aşağıda verilmiştir:

Tablo 17. Hedef Kitlenin İrşad Hizmetlerine Katılımı Konusunda Yaşanan Sıkıntılarının Nedenleri

Katılım Konusunda Yaşanılan Sıkıntılarının Nedenleri	Mean
Cemaatin geç gelmesi	1,9965
Camiye gitme alışkanlığının olmaması	2,5632
Mekânla ilgili sorunlar (Erkek cemaatin kadın cemaatini rahatsız etmesi, derneklerin problem çıkarması, çocuklar için yer sıkıntısı, mekânın soğuk oluşu, araç-gereç yetersizliği)	2,9506
Vaaz saatinin mesai saatlerine denk gelmesi	3,0642
Tarikat ve cemaatlere gidenlerin programlara katılma konusunda isteksizlikleri	3,5507
Ailevi sorunlar (Eşlerin göndermemesi, çocuk bakımı vb.)	4,3596
Program zamanlarının duyurulması sorunu	4,8791
Vaazların içerik olarak halka hitap etmiyor olması	4,9721
İdareden kaynaklanan sorunlar	5,8136
Halkın vaizleri yetersiz görmesi	6,4048

Araştırmaya katılan personele göre; hedef kitlenin irşad hizmetlerine katılımı konusunda yaşanan sıkıntılarının nedenlerinin başında “Cemaatin geç gelmesi” gelmektedir. Bunu “Camiye gitme alışkanlığının olmaması” ve “Mekânla ilgili sorunlar (Erkek

cemaatin bayan cemaati rahatsız etmesi, derneklerin problem çıkarması, çocuklar için yer sıkıntısı, mekânın soğuk oluşu, araç-gereç yetersizliği” maddeleri takip etmektedir. Son sırada ise “Halkın vaizleri yetersiz görmesi” gelmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, vaizin yeterliliği cemaatin camiye erken veya geç gelmesinde önemli bir faktördür. Cemaat eğer vaazların faydalı olduğuna inanırsa, zaman ayırabileceği düşüncesindeyiz. Sürekli aynı konular ve aynı anlatım biçimi cemaatte vaazlar konusunda negatif etki yapmaktadır. Hedef kitleye uygun konular orijinal bir şekilde anlatıldığında bu durum büyük oranda aşılmış olacaktır. Özellikle Cuma günlerinde çalışanların da camiye rahatça gelebileceği imkânların sağlanması gerekmektedir. Ayrıca cemaatin vaazlara katılmama nedenlerinin bilinen konuların anlatılması, sıkıcı olması, konuların güncel olmaması, hitabet ve dil sorunları vb. nedenlerden mi, yoksa zaman sorunundan mı kaynaklandığının tespit edilmesi gerekmektedir.

37. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Mesleğe Karşı Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 18. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Mesleğe Karşı Tutum Düzeyleri

Tutum Maddeleri	\bar{X}	Yeterlik Düzeyi
Yaptığım işten gurur duyuyorum	4,64	Tam
Yürüttüğüm görevin toplum üzerinde olumlu etkisi olduğuna inanıyorum	4,23	“
Çalışma saatleri bana uygundur	4,19	Oldukça
Kendimi Başkanlık ailesinin bir parçası olarak görüyorum	4,14	“
Başkanlık vaizlere fırsat eşitliği sağlar	3,52	“
Başkanlık bana kendimi değerli hissetmemi sağlar	3,51	“
Çalışma şartlarımızın durumu (mekân, temizlik, ışık ve ses sistemi gibi) iyidir	3,29	Orta
Önümüzdeki yıllarda Başkanlıktan ayrılabilirim	1,97	Az

KMO: .69 Cronbach's Alpha: .78 Açıkladığı Varyans: 45,08

Tablo 18’de verilen bulgular incelendiğinde, vaizler tutum ifadelerinden ikisine “Tam”, dört tanesine “Oldukça” ve birer tanesi hakkında ise “Orta” ve “Az” düzeyinde katılmaktadır. Bulgulara göre vaizlerin en fazla katıldıkları tutum maddesi “Yaptığım işten gurur duyuyorum” maddesidir. Kurumdan ayrılmak düşüncesinin düşüklüğü de, kurum açısından önemlidir. Bu maddelere göre vaizlerin en az katıldığı husus camilerin fizikî yeterliliği konusudur. Camilerin teknolojik imkânlardan yararlanılarak ses, havalandırma ve görüntü gibi imkânlarla donatılması gerekmektedir.

38. Araştırmaya Katılan Vaizlerin İletişim Becerileri Yeterlik Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 19. Araştırmaya Katılan Vaizlerin İletişim Becerileri Yeterlik Düzeyleri

İletişim Becerileri Yeterlik Maddeleri	\bar{X}	Yeterlik Düzeyi
Dürüst olma	4,57	Tam
Tevazu sahibi olma	4,49	"
Hoşgörülü olma	4,37	"
Sözlü iletişime özen gösterme (argo ve küfürlü konuşmama)	4,35	"
Güzel, yumuşak huylu olma	4,32	"
Davranışlarıyla örnek olma	4,29	"

KMO: .81 Cronbach's Alpha: .81 Açıkladığı Varyans: 54,08

Tablo 19'da verilen bulgular incelendiğinde, vaizler yeterlik maddelerinden tamamına "Tam" düzeyinde sahip olduklarını belirtmişlerdir.

39. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Genel Meslekî Yeterlik Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 20. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Genel Meslekî Yeterlik Düzeyleri

Genel Meslekî Yeterlik Maddeleri	\bar{X}	Yeterlik Düzeyi
İslâm'ın temel inanç, ibadet ve ahlâk esaslarını bilme	4,24	Tam
Türkçe'yi doğru ve etkili bir biçimde kullanma	4,17	Oldukça
Meslek alanıyla ilgili bir konuyu çeşitli kaynaklardan araştırabilme ve ulaştığı bilgileri yorumlayabilme	4,12	"
Meslek alanı ile ilgili temel kavramlara hâkim olma	4,02	"
Âyet ve hadisleri yorumlayabilme	3,99	"
Din ile birey, toplum ve kültür ilişkisini açıklama	3,97	"
Türkiye'nin sosyo-kültürel coğrafyasını tanıma	3,96	"
Dindeki farklı görüş ve yorumları bilme ve ilahiyat alanındaki temel problemleri tanıma	3,96	"
Görev bölgesinin tarihî ve kültürel dokusunu bilme	3,93	"
Görev alanı ve kurumu ile ilgili hukukî mevzuat hakkında bilgi sahibi olma	3,65	"
Türkiye'nin dinî coğrafyasını tanıma	3,61	"
Diğer dinler hakkında yeterli bilgiye sahip olma	3,59	"

KMO: .89 Cronbach's Alpha: .88 Açıkladığı Varyans: 43,46

Tablo 20'de verilen bulgular incelendiğinde, vaizler yeterlik maddelerinden "İslâm'ın temel inanç, ibadet ve ahlâk esaslarını bilme" maddesine "Tam" düzeyinde,

diğer maddelere ise “Oldukça” düzeyinde sahip olduklarını belirtmişlerdir. En düşük yeterlik maddesi “Diğer dinler hakkında yeterli bilgiye sahip olma” maddesidir.

40. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Genel Meslekî Yeterlik Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 21. Araştırmaya Katılan Vaizlerin Genel Meslekî Yeterlik Düzeyleri

Genel Meslekî Yeterlik Maddeleri	\bar{X}	Tutum Düzeyi
Âyet ve hadisleri vaaz konusuna uygun olarak yorumlama	4,18	Oldukça
Vaazda okunması mutak olan duaları yapma	4,05	“
Vaazlarında güvenilir tarihi bilgileri kullanma	4,04	“
Vaaz hazırlama ve sunma yöntem ve tekniklerini uygulama	4,04	“
Vaaz hazırlarken vaaz konusuyla ilgili bilimsel veri ve dokümanlardan yararlanma	3,99	“
Vaizlerin sık kullandıkları eserleri olumlu ve olumsuz yönleriyle tanıma	3,97	“
Hedef kitlenin ilgi, ihtiyaç ve seviyesini tespit etme	3,95	“
Vaazlarında din alanındaki temel problemleri toplumun ihtiyaçlarına göre işleme	3,94	“
Vaazın etkinliğini değerlendirme	3,91	“
Cezaevi, hastane vb. yerlerdeki görevinin gerektirdiği bilgi birikimine sahip olma	3,62	“
Vaizliğin tarihî gelişimini bilme	3,61	“

KMO: .81 Cronbach's Alpha: .81 Açıkladığı Varyans: 54,08

Tablo 21’de verilen bulgular incelendiğinde, vaizler yeterlik maddelerinden tamamına “Oldukça” düzeyinde sahip olduklarını belirtmişlerdir. En yüksek yeterlik maddesi “Âyet ve hadisleri vaaz konusuna uygun olarak yorumlama”, en düşük yeterlik maddesi ise “Vaizliğin tarihî gelişimini bilme”dir.

41. Vaaz Hizmetleri İle İlgili Bulgular

Bu bölümde yeterlik boyutlarının bağımsız değişkenlere göre t-Testi analizine göre sonuçları verilmiştir:

Tablo 22. Cinsiyet Değişkenine Göre En Fazla Bilgi Edinilmek İstenen Konular İle İlgili t-Testi Sonuçları

Yeterlik Boyutları	N	\bar{X}	S	sd	t	p	
Genel Meslekî Yeterlikler	İlahiyat	561	3,85	,50	741	-2,442	,01
	Lisansüstü	182	3,95	,49			
İletişim Becerisi Yeterlikleri	İl Merkezi	304	4,34	,49	762	-2,156	,03
	İlçe Merkezi	460	4,44	,67			

*p<0.05

Araştırmaya katılan vaizlerin yeterliklere sahip olma düzeyleri, genel meslekî ve iletişim becerisi yeterlikleri boyutlarında öğrenim durumu ve görev yapılan yerleşim türü değişkenlerine göre anlamlı fark vardır. Lisansüstü eğitim yapmış vaizlerin genel meslekî yeterlik düzeyleri İlahiyat Fakültesi mezunu vaizlere göre daha yüksektir. İlçe merkezinde görev yapan vaizlerin iletişim yeterlikleri il merkezlerinde görev yapan vaizlere göre daha yüksektir. Diğer tüm değişkenlere göre yeterlik boyutlarında anlamlı fark yoktur.

Sonuç ve Öneriler

Sonuçlar

1. Araştırmaya katılan vaizler arasında bayan vaizlerin azlığı dikkat çekmektedir. 2007 verileri göz önüne alındığında bayan vaiz sayısı 233'tür.

2. Araştırmaya katılan vaizler yaş ortalamaları itibariyle genç ve orta yaş grubunda yer almaktadır.

3. Araştırmaya katılan vaizlerin büyük çoğunluğu lisans (İlahiyat Fakültesi) mezunudur. Vaizlerin %27'si lisansüstü eğitim yapmıştır. Hâlen yüksek lisans ve doktora yapanlar göz önüne alındığında, vaizlerin öğrenim durumunun yüksek olduğunu görülmektedir. Lisansüstü eğitim görülen alanlar büyük çoğunluk itibariyle Temel İslâm Bilimleridir.

4. Araştırmaya katılan vaizlerin yarısından fazlası ihtisas kursuna katılmamıştır. Ancak son düzenlemelerle vaiz olabilmek için ihtisas kurslarını bitirme şartı getirildiği göz önüne alındığında bu oranın yükseleceği düşünülmektedir. Ayrıca ihtisas kurslarından mezun olan vaizlerin aynı zamanda lisansüstü eğitim yapmış olmaları önemli bir potansiyeldir.

5. Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu vaizlik öncesinde sırasıyla imamlık, müftülük, Kur'an kursu öğreticiliği ve öğretmenlik görevlerinde bulunmuşlardır.

6. Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu ilçe merkezlerinde görev yapmaktadır. Bayanların büyük çoğunluğu il merkezlerinde, erkeklerin büyük çoğunluğu ise ilçe merkezlerinde görev yapmaktadır.

7. Araştırmaya katılan vaizlerin büyük çoğunluğu vaizlikle ilgili herhangi bir hizmet içi eğitime katılmamıştır. Katılanların da büyük çoğunluğunu bayan vaizler oluşturmaktadır.

8. Araştırmaya katılan vaizlerin çoğunluğu "yilda bir ve iki yilda bir" hizmet içi eğitim görmeleri gerektiğini belirtmişlerdir.

9. Araştırmaya katılan vaizlerin katılmak istedikleri hizmet içi eğitim konularının başında mesleki bilgiler ve diksiyon konuları gelmektedir.

10. Araştırmaya katılan vaizler kendilerini mesleki yeterlik, iletişim yeterlikleri ve hedef kitleyi tanıma konularında yeterli görmektedirler. Ayrıca meslektaşlarının yeterliklerini de büyük oranda yeterli görmektedirler.

11. Araştırmaya katılan vaizlerin görevlerinin en olumlu yanı olarak dinimizi halka doğru olarak anlatmak olduğunu belirtmişlerdir.

12. Araştırmaya katılan vaizlerin yürüttükleri görevde yaşadıkları olumsuzlukların başında hedef kitleye ulaşma sıkıntısı olduğunu belirtmişlerdir.

13. Araştırmaya katılan vaizler vaaz hizmetlerinin daha verimli olabilmesi için yaptıkları tekliflerin başında kurum nezdinde vaizlik müessesinin saygınlığının artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

14. Araştırmaya katılan vaizler yeterliklerinin artırmak için tefsir, hadis ve fıkıh vb. kaynakları okumaktadırlar.

15. Araştırmaya katılan vaizler kendilerini en fazla yabancı dil bilme konusunda yetersiz görmektedirler.

16. Araştırmaya katılan vaizler irşad hizmeti olarak en fazla vaaz etmeyi tercih etmektedirler.

17. Araştırmaya katılan vaizlere göre hedef kitle vaizlerde en fazla alanında uzman olması özelliğini aramaktadır.

18. Araştırmaya katılan vaizlere göre hedef kitlenin vaazlara katılım büyük oranda oldukça iyidir. Vaazlara katılan cemaatin yaş ortalamasının başında 50 yaş ve üzerindeki gelmektedir. Öğrenim düzeyleri ise ilkökul mezunlarında yoğunlaşmaktadır.

19. Araştırmaya katılan vaizlere en fazla ibadet konularında sorular sorulmaktadır.

20. Araştırmaya katılan vaizlere göre vaaz hizmetlerine katılım konusunda yaşanan sıkıntıların başında cemaatin camiye geç gelmesi sorunu gelmektedir.

21. Araştırmaya katılan vaizler bütün alanlardaki yeterliklere sahiptirler.

22. Lisansüstü eğitim yapan vaizlerin genel mesleki yeterlikler alanındaki yeterliklere sahip olma düzeyleri ilahiyat mezunu vaizlere göre daha yüksektir.

23. İlçe merkezlerinde görev yapan vaizlerin iletişim becerileri alanındaki yeterliklere sahip olma düzeyleri, il merkezinde görev yapan vaizlere göre daha yüksektir.

Öneriler

1. Bayanlara yönelik vaaz hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması adına bayan vaiz sayısının artırılması yönünde gerekli çalışmalar yapılması gerekmektedir.

2. Kırsal kesimlerdeki bayanlara vaaz hizmetlerinin ulaştırabilmesi amacıyla ilçe merkezlerinde görev yapan bayan vaiz sayısının artırılmasını sağlayıcı tedbirlerin alınması gerekmektedir.

3. Vaizlerin büyük bir bölümü hizmet içi eğitime katılmadıkları görülmektedir. Etkili ve verimli bir vaaz hizmeti için vaizlerin düzenli aralıklarla özellikle mesleki bilgiler (tefsiri fıkıh, hadis vb.) ve diksiyon konularında hizmet içi eğitime tabi tutulmaları gerekmektedir.

4. Vaaz hizmetlerini yürüten görevlileri bu hizmetlerin gerektirdiği rolü üstlenebilecek donanıma sahip olacak şekilde eğitmek, vaaz konularının hitap ettikleri kitlenin ihtiyaçları çerçevesinde belirlemek ve içeriklerini günümüz insanına hitap edecek şekilde düzenlemek gibi çalışmalar yapılabilir.

5. Vaizlerin gerek maddi gerekse özlük durumlarının iyileştirilmesi yönünde gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

6. Vaizlere, hizmetlerinde kullanmak amacıyla kaynak kitap, doküman vb. materyallerde Başkanlığın yardımı noktasında gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

7. İrşad hizmetlerinin kapsama alanı içine tek yönlü değer aktarımı olarak gerçekleşen vaazların yanında, vaizlerin diğer irşad hizmetlerine de gereken önemi vermeleri gerekmektedir. Vaizlerin görev alanı cami ile sınırlandırılmamalıdır.

8. Vaaz ortamlarının uygun hâle getirilmesi (ses, ışık, havalandırma, sinevizyon vb.) konusunda gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

9. Vaizlerin yeterlikleri, cemaatin vaizlerden ve vaazlardan beklentileri ve bunların gerçekleşme düzeyleri ile ilgili ayrıntılı alan araştırmalarına ihtiyaç vardır.